

UDK: 94(32.04/0)

Marifat KAZAKOVA,
Buxoro davlat texnika universiteti o'qituvchisi, PhD
E-mail: k.marifat1970@gmail.com

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori, t.f.d O.Rashidov taqriri asosida

BUXORO VILOYATIDA AYOL PEDAGOGLAR FAOLLIGINING O'SISHI (2017-2021-yillar)

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekiston ta'lim tizimida 2017-yildan boshlab amalga oshirilgan islohotlar, ayniqsa, Buxoro viloyatida umumta'lim maktablari faoliyatiga bo'lgan e'tibor masalalari imkon qadar yoritilgan. Mamlakat miqyosida o'qituvchilarning moddiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlanishi, ularga zamonaviy uy-joy va avtotransport kreditlari ajratilishi, shuningdek, ularning kasbiy salohiyatini rivojlantirish maqsadida tashkil etilgan o'quv kurslari, "Ustozlar akademiyasi" kabi tashabbuslar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Ta'lim islohotlari, pedagoglarni qo'llab-quvvatlash, o'qituvchilarning moddiy rag'batlantirilishi, Buxoro viloyati ta'lim tizimi, metodik yordam, ustozlar akademiyasi, ayol pedagoglar faolligi.

РОСТ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН-ПЕДАГОГОВ В БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ (2017-2021 гг.)

Аннотация

В данной статье освещаются реформы, реализуемые в системе образования Узбекистана с 2017 года, в частности, внимание, уделяемое деятельности общеобразовательных школ Бухарской области. Анализируются меры по материальной и моральной поддержке учителей на республиканском уровне, предоставление им современных жилищных и автокредитов, а также инициативы, направленные на развитие их профессионального потенциала – такие как обучающие курсы и программа «Академия наставников».

Ключевые слова: реформы в образовании, поддержка педагогов, материальное стимулирование учителей, система образования бухарской области, методическая помощь, академия наставников, активность женщин-педагогов.

THE GROWTH OF ACTIVITY OF FEMALE EDUCATORS IN BUKHARA REGION (2017–2021)

Annotation

This article highlights the reforms implemented in Uzbekistan's education system since 2017, with a particular focus on the activities of general education schools in the Bukhara region. It analyzes nationwide efforts to provide both material and moral support for teachers, including access to modern housing and vehicle loans. Additionally, the paper examines initiatives aimed at enhancing teachers' professional capacity, such as training courses and the establishment of programs like the "Academy of Mentors".

Keywords: education reforms, support for teachers, material incentives for educators, education system of bukhara region, methodological assistance, academy of mentors, activity of female educators.

Kirish. So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida tub islohotlar amalga oshirildi. Xususan, 2017-yildan e'tiboran maktab ta'limini rivojlantirish, o'qituvchilar faoliyatini chuqur tahlil qilish va ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash bo'yicha muhim choralar ko'rildi. Prezidentimiz ta'kidlaganidek, o'qituvchining mehnatini moddiy va ma'naviy rag'batlantirmasdan turib, ta'limda kutilgan natijalarga erishish mumkin emas. Shu maqsadda, so'nggi yillarda bir qator farmon va qarorlar qabul qilinib, o'qituvchilarning oylik maoshlarini oshirish, ayniqsa, chekka qishloq hududlaridagi maktablarga malakali pedagoglarni jalb etish uchun ularga uy-joy va avtotransport kreditlari ajratish kabi tashabbuslar ilgari surildi. Bu islohotlar ta'lim sifati va tizim barqarorligini ta'minlash yo'lida muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Mavzuga oid manbalar va adabiyotlar tahlili. Alohida kichik tadqiqot sifatida o'rganilayotgan ushbu mavzuni yoritib berish uchun Buxoro viloyati Statistika boshqarmasi, viloyat Xalq ta'limi boshqarmasi joriy arxivi ma'lumotlari, so'nggi yillarda chop etilgan mavzuga oid ilmiy maqolalar va internet ma'lumotlaridan foydalanildi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada arxiv tadqiqot, tarixiy va qiyosiy tahlil, xolislik, ma'lumotlarni tizimlashtirish kabi usullardan foydalanilgan.

Natija va muhokama. O'zbekiston bo'ylab amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari Buxoro viloyatida ham o'zining amaliy natijalarini ko'rsatmoqda. Viloyatda faoliyat yuritayotgan umumta'lim maktablarida o'qituvchilarning mehnatini qadrlash, ularni moddiy va ma'naviy rag'batlantirish borasida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. So'nggi yillarda viloyatdagi ko'plab maktablarda ta'lim sifati oshib, bu o'z navbatida, o'quvchilarning bilim darajasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Buxoro viloyatining chekka va olis hududlarida joylashgan maktablarga malakali pedagoglarni jalb etish uchun ularning yashash va ishlash sharoitlarini yaxshilashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, o'qituvchilarga zamonaviy uy-joylar ajratilishi, transport vositalari uchun qulay kreditlar taqdim etilishi, ularning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish borasida samarali choralar ko'rilmoqda.

Mamlakatda ayollarga bo'lgan e'tiborning yildan-yilga ortib borishi, albatta, amalga oshirilayotgan islohotlar bilan bog'liqdir. Ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan pedagoglar uchun ham ko'plab imkoniyatlar yaratildi. Xususan, "Eng yaxshi metodik tavsiya", "Eng yaxshi ochiq dars", "Eng namunali tadbir ssenariysi", shuningdek, "Yilning eng yaxshi o'qituvchisi" tanlovlari joriy qilindi. Maktablarda xorijiy tillarni o'rganishga alohida e'tibor berila boshlandi.

2017-yilda barcha sohalarida bo'lgani kabi ta'lim tizimida ham katta o'zgarishlar boshlandi. Maktablarda ishlayotgan o'qituvchilarning faoliyati chuqur o'rganilib chiqildi va ularni qo'llab-quvvatlash borasida qator farmon va qarorlar qabul qilindi. O'qituvchi oylik maoshlari haqida fikr yuritir ekan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti ta'kidlaganidek: "Maktab o'qituvchisini moddiy rag'batlantirmasak, uning hayot sifati darajasini oshirmasak, islohot, natija haqida gapira olmaymiz"[1]. 2020-yilda xalq

ta'limi xodimlari oylik ish haqini oshirish yuzasidan ko'rsatmalar berilib, chekka qishloqlardagi maktablarga o'qituvchilarni jalb etishni yanada rag'batlantirish maqsadida ularga uy-joylar, avtotransport uchun kreditlar berish ham ko'zda tutildi. Buxoro viloyati umumta'lim maktablarida faoliyat yuritayotgan xotin-qiz pedagog xodimlarning 2017-2021-yillardagi soni xususida quyida keltirilgan jadval orqali yetarlicha ma'lumot olish mumkin[2].

Hududlar	Yillar bo'yicha				
	2017-yil	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil
Buxoro sh.	2620	3015	3631	3815	4169
Kogon sh.	524	570	660	676	676
Olot t.	1521	1545	1637	1709	1690
Buxoro t.	1878	2009	2224	2285	2222
Vobkent t.	1961	1974	2053	2117	2101
G'ijduvon t.	3585	3886	4206	4377	4347
Kogon t.	783	884	934	996	1010
Qorako'l t.	2700	2742	2771	2852	2810
Qoravulbozor	312	342	375	386	399
Peshku t.	1653	1738	1909	1970	1933
Romitan t.	1627	1756	1880	1920	2010
Jondor t.	2502	2601	2701	2754	2770
Shofirkon t.	2729	2880	3002	3043	2972
Jami ayollar:	19747	21032	22192	21843	21890
Jami :	24395	25942	27983	28900	29109

Viloyatdagi Buxoro tumanining 46-sonli maktabi, Kogon tumanining 23 va 24-sonli maktablari, Peshku tumanining 27-sonli maktabi, Romitandagi 31-maktab, Qorako'l tumanining 53-sonli maktabi "Qizil hudud"da, ya'ni ta'lim darajasi yuqori bo'lmagan maktablar hisoblanib, bu maktablarga kelib dars berayotgan 7 nafar oliy toifali ayol muallimalarning oylik maoshlari 100 foiz qo'shimchasi bilan berilmoqda[3]. Viloyat 2017-2021-yillar oralig'ida Ijtimoiy fanlar yo'nalishlarida Respublika miqyosida eng ko'p metodik tavsiyasi ommalashtirilgan viloyatga aylandi. Bunda, albatta, jonkuyar, fidokor metodist Hilola Qobilovaning o'rni beqiyosdir.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan tizimli islohotlar doirasida o'qituvchilarning mavqeini mustahkamlash, ularni davlat tomonidan izchil qo'llab-quvvatlash masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, pedagoglarning bilim va kasbiy saviyasini muntazam oshirib borish, zamonaviy ta'lim metodlarini faol qo'llash, jamoat ishlarida ishtirokini ta'minlash hamda halol mehnat va tashabbuskorlik orqali o'qituvchilik kasbining nufuzini yuksaltirish zarurligi ham ta'kidlanmoqda.

Mazkur yo'nalishda Buxoro viloyati respublika miqyosida ilg'or amaliyotlarni yo'lga qo'ygan hududlardan biri sifatida ajralib turadi. Xususan, viloyatda faoliyat yuritayotgan tajribali pedagoglar hamda yangi ish boshlayotgan yosh mutaxassislarining ilmiy salohiyatini oshirish va ularni metodik jihatdan qo'llab-quvvatlash maqsadida "Ustozlar akademiyasi" guruhi tashkil etildi. Ushbu tashabbus doirasida 2019-2020-o'quv yili davomida 165 nafar, 2020-2021-o'quv yilida esa 632 nafar pedagog xodim mazkur guruh tomonidan tashkil etilgan o'quv kurslarida faol ishtirok etdi. Bu tashabbusning dolzarbligi va samaradorligini ko'rsatadi, natijada viloyatda ta'lim sifatini oshirish, ustoz-shogird tizimini mustahkamlash hamda o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi barqaror model shakllanmoqda.

2017-yildan boshlangan tub o'zgarishlar davrida Buxoro xalq ta'limi boshqarmasi va metodistlar faoliyati yangi bosqichga ko'tarildi. Soha mutaxassislariga yanada ko'proq

imkoniyatlarning yaratilishi, ta'lim sifatini oshirish borasidagi ishlar tez orada o'z samarasini bera boshladi. "Yilning eng yaxshi fan o'qituvchisi-2018" tanlovining Respublika bosqichida ishtirok etgan Buxoro viloyati nomzodlari eng yuqori natijani qayd qilishdi. Xususan, Buxoro viloyati Vobkent tumani 1-sonli maktabning nemis tili o'qituvchisi Jo'rayeva Feruza Baxodirovna 90,8 ball bilan, Olot tumani 31-raqamli IDUM o'qituvchisi Bekov Bekzod Hayitboyevich matematika fanidan 85,2 ball bilan, Buxoro shahar 35-sonli maktab o'qituvchisi Boltayeva Qambara Abdullayevna biologiya fanidan 92,5 ball bilan faxrli birinchi o'rinni, Jondor tuman 1-sonli maktab o'qituvchisi Rajabova Sarvinoz Yusupovna kimyo fanidan 94 ball bilan, tumanning 26-raqamli maktab o'qituvchisi Joniyev Shuhrat Komilovich informatika fanidan 81,1 ball bilan ikkinchi o'rinni, G'ijduvon tuman 21-maktab o'qituvchisi Kutliyeva Snajana Huseynovna rus tili fanidan 80,7 ball bilan, tumanning 63-IDUMi o'qituvchisi Xojiyeva Feruza Nasriddinovna fizika fanidan 80,2 ball bilan uchinchi o'rinni egallashdi[4].

2017-yildan boshlab amalga oshirilgan islohotlar davrida Buxoro viloyatidagi xalq ta'limi boshqarmasi va metodistlar faoliyati sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarildi. Soha mutaxassislariga uchun yaratilgan yangi imkoniyatlar, pedagogik salohiyatni rivojlantirish va ta'lim sifati ustida olib borilgan tizimli ishlar qisqa fursatda o'z natijasini bera boshladi. Buning yaqqol dalili sifatida "Yilning eng yaxshi fan o'qituvchisi-2018" respublika tanlovida Buxoro viloyati nomzodlarining yuqori natijalar bilan ajralib chiqqanini ko'rsatish mumkin. Jumladan, nemis tili, matematika, biologiya, kimyo, informatika, rus tili va fizika fanlaridan qatnashgan o'qituvchilarning aksariyati respublika bosqichida birinchi, ikkinchi va uchinchi o'rinlarni egallab, o'z salohiyatlari hamda viloyatda ta'lim sifati yuksalib borayotganini amalda isbotlashdi. Bu natijalar Buxoro viloyatida nafaqat o'qituvchilarning kasbiy mahorati, balki ularni tayyorlash, metodik qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish tizimi ham izchil ishlayotganidan dalolat beradi.

"Ustoz – 2021 milliy mukofoti" tanlovining Respublika bosqichida Norova Hilola Ismoilovna Buxoro

shahar kar va zaif eshituvchi bolalar uchun ixtisoslashgan 123-MMIning ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi "Mehridaryo ustoz" nominatsiyasi bo'yicha, Tag'oyeva Gulnavoz Narziqulovna Shofirkon tumanidagi 30-umumiy o'rta ta'lim maktabining tarix fani o'qituvchisi "Matonatli ustoz" nominatsiyasi bo'yicha, Karyagdiyeva Dilbar Rajabovna Buxoro tumanidagi 2-umumiy o'rta ta'lim maktabining fizika fani o'qituvchisi "Ta'lim sohasida ko'rsatgan xizmatlari uchun" nominatsiyasi bo'yicha, Jumayeva Gulruxsor Islomovna Romitan tumanidagi 11-umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich sinf o'qituvchisi "Umid timsoli" nominatsiyasi bo'yicha, Muxiddinova Faxriniso Jaloletdinovna Kogon shahridagi 7-umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich sinf o'qituvchisi "Boshlang'ich ta'lim fidokor ustози" nominatsiyasi bo'yicha final bosqichida sovrindorlar qatoridan joy olishdi[5]. Bunday natijalar viloyatda olib borilayotgan ishlar va yosh pedagoglar faoliyatiga bo'lgan e'tibor bilan ham bevosita bog'liqdir.

2020-2021-o'quv yilida viloyatning 537 ta umumta'lim maktabi, 14 ta Barkamol avlod maktablari va 1 ta malaka oshirish hududiy markazida deyarli 30 mingga yaqin, shundan 22 ming nafar ayol o'qituvchilar faoliyat yuritdi[6]. Joriy etilayotgan tanlovlar maktab o'qituvchilari salohiyatini namoyish qilishda ahamiyatli bo'layapti.

Mamlakatimizda xalq ta'limi tizimida olib borilayotgan chuqur va izchil islohotlar Buxoro viloyatidagi ta'lim tizimi faoliyatida ham o'zining amaliy samarasini bermogda. Xususan, tizim xodimlarining ortib borayotgan faolligi, tashabbuskorlik ruhining mustahkamlanishi hamda kasbiga sadoqat bilan yondashuvi natijasida o'tgan o'quv yili davomida viloyat miqyosida salmoqli yutuqlarga erishildi. Buni mamlakat umumta'lim muassasalari milliy reytingida Buxoro viloyatining eng yuqori pog'onani egallagani yaqqol tasdiqlaydi. Bu holat hududiy ta'lim sifatining oshgani, pedagogik faoliyatda samaradorlik va innovatsion yondashuvlarning kuchayganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, bu natijalar viloyat ta'lim tizimining respublika darajasida raqobatbardosh ekanligini va amalga oshirilayotgan islohotlarning hayotga samarali tatbiq etilayotganini ko'rsatadi.

Tahlillarga yuzlanadigan bo'lsak mazkur reytingning tuman va shaharlar kesimidagi kuchli o'ntaligi safida Buxoro shahri 2-, Jondor tumani 3-, Kogon shahri 4-, Kogon tumani

esa 7-o'rindan joy oldi. Ixtisoslashtirilgan maktablar orasida Kogon tumanidagi 1-IDUM kuchli o'ntalikning 5-qatoriga kirgan bo'lsa, umumta'lim maktablarimizning 7 tasi – Buxoro shahridagi 38-, 28-, Buxoro tumanidagi 49-, 14-, Jondor tumanidagi 3-, 41- hamda 38-maktablar o'ntalik qatoridan o'rin oldi[7].

Buxoro viloyatidagi ta'lim tizimida ayol pedagoglarning soni va sifat ko'rsatkichlari bo'yicha barqaror o'sish kuzatilganini ko'rish mumkin. 2021 yilda umumta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan 24 488 nafar pedagogning 82,6 foizi (20 231 nafar) toifali ustozlar ekanligi, ulardan aksariyati ayollar bo'lishi ta'lim sohasida gender tengligi va ayollarning faol integratsiyasi yo'lida ijobiy natijalarga erishilganini anglatadi[8]. Bu holat bir nechta omillar bilan izohlanadi: birinchidan, ayollarning pedagogik sohadagi ijtimoiy rolini kuchaytirishga yo'naltirilgan davlat siyosati (xususan, Prezident qarorlari, mahalliy dasturlar va ayol pedagoglarni rag'batlantirishga qaratilgan tashabbuslar) o'z samarasini bermogda. Ikkinchidan, oliy toifali pedagoglar ulushining 10,3 % dan 13,1 % gacha oshishi – sifat ko'rsatkichlarining yaxshilanishi – bu esa faqat son emas, balki malaka jihatdan ham rivojlanish bo'lganini bildiradi. Bu tendensiya Buxoroda ta'lim sifati va barqaror kasbiy rivojlanish borasida ayol pedagoglarning muhim kuch sifatida maydonga chiqayotganini ko'rsatadi. Shuningdek, bu holat gender tenglikning ta'lim sohasida faqat formallik emas, balki mazmunli jarayon sifatida qaralayotganini ham ilmiy asoslaydi. Demak, yuqoridagi raqamlar ortida nafaqat statistika, balki ta'lim tizimining ijtimoiy va sifat jihatidan o'zgarish sur'atlari mujassam.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar, xususan, o'qituvchilarning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarini yaxshilash, ularni rag'batlantirish va kasbiy rivojlanishini ta'minlash yo'lida ko'rilayotgan choralar Buxoro viloyatida ham ijobiy natijalar bermogda. Viloyatdagi umumta'lim maktablari ta'lim sifati oshib, pedagoglarning salohiyati yildan-yilga yuksalib bormogda. Hududdagi chekka maktablarga oliy ma'lumotli malakali kadrlarning jalb etilishi va ularni qo'llab-quvvatlash tizimi viloyatda ta'limning izchil rivojlanishiga asos bo'lmoqda. Statistik ko'rsatkichlar, tanlovlardagi yutuqlar va tajribali metodistlarning faoliyati bu yo'ldagi ishlarning samarali olib borilayotganidan dalolat beradi.

ADABIYOTLAR

1. "Maktab ta'limini rivojlantirish umumxalq harakatiga aйланиши зарур"// <https://president.uz/uz/2820>
2. Buxoro viloyat Statistika boshqarmasi boshlig'i U.O.Djumanazarovning 2017-2021-yillar bo'yicha hisoboti // Buxoro viloyat Statistika boshqarmasi joriy arxivi, 2021-yil ma'lumoti.
3. Buxoro viloyati Xalq ta'limi boshqarmasi joriy arxivi, 2021-yil ma'lumoti.
4. Buxoro viloyat xalq ta'limi Boshqarmasi joriy arxivi, 2019-yil ma'lumoti
5. Buxoro viloyat xalq ta'limi Boshqarmasi boshlig'i D.Mustafayevaning 2020-2021-yillarda amalga oshirilgan ishlar bo'yicha hisoboti, Buxoro viloyat xalq ta'limi boshqarmasi joriy arxivi, 2021-yil ma'lumoti
6. Очик маълумотлар портали, 2021 йил 30 июнь/<https://data.egov.uz/uzbKr/data/611521c6114fbfd20c35c60>
7. https://uza.uz/oz/posts/yil-sarhisobi-va-kelgusi-rejalar_416389
8. https://uza.uz/oz/posts/yil-sarhisobi-va-kelgusi-rejalar_416389